

Gönderim Tarihi: 01.07.2016

Kabul Tarihi:19.08.2016

**KARS YÖRESİNDE BEBEK VE ÇOCUKLARA HİTAP ETME
İFADELERİ: SOSYAL VE ANLAMSAL DEĞİŞİMLERE
PEDAGOJİK BİR YAKLAŞIM¹**
**Speech Acts of Refusals and Compliment Strategies Used by Parents in the
Local Culture of Kars Province to their Children: A Pedagogical Implication
for the Social and Semantics Variations**

Turgay HAN

Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Yabancı Diller Bölümü
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
turgayhan@yahoo.com.tr

Gencer ELKILIÇ

Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
gencerekilic1322@gmail.com

Nilüfer AYBİRDİ

Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
niluferaybirdi@hotmail.com

Tazegül DEMİR-ATALAY

Doç.Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı,
tazeguldemir@gmail.com

Turan Özgür GÜNGÖR

Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
turangungor@hotmail.com

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Günümüzde söz eylem ile ilgili olarak yapılan çalışmaların çoğu cinsiyet, stil çalışması, argo kullanımı, standart dil kullanımı ve şive üzerinde odaklanmıştır. Ancak, Türkiye’de bağlam ilişkisine bağlı olarak toplumsal anlamsal değişiklikler bazında sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Çalışmada Türkiye’nin bir doğu ili olan Kars’ta ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimlerinde en çok kullandıkları reddetme ve takdir etme söz eylemlerini inceleyerek korpus oluşturulmuştur. Veriler otantik kültürün çok yoğun

¹ Bu çalışma Kafkas Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Destekleme Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir (Proje No: 215-SB-78)

yaşandığı köylerde yaşayan ve çocukları ilkököl veya ortaokula giden 145 ebeveyninden toplanmıştır. Katılımcılara 12 adet farklı bağlamlara göre hazırlanmış duruma uygun olarak çocuklarının isteğini nasıl reddedecekleri veya başarılarını nasıl takdir edeceklerini içeren yazılı söylem tamamlama testi verilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde hem nitel, hem de nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma amacıyla içerik analizi yapılmış, nicel analiz için ise tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin değişik oranlarda nezaket içeren çeşitli doğrudan ve dolaylı reddetme söz eylem kullandıkları tespit edilmiştir. Yine övgü söz eylemlerinde farklı ortamlarda farklı derecede kullanıldığı da saptanmıştır. Bu çalışmanın Kars yöresindeki anaokulu veya ilkökulda görev yapan öğretmenler için öğretmen-ebeveyn-çocuk iletişimi oryantasyonu açısından bir rehber niteliği taşıyabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda anne-baba-çocuk arasındaki iletişim biçimlerinin öğretmen tarafından bilinmesi olası önyargı ve yanlış anlaşılmaları ortadan kaldırmada faydalı olacağı gibi, çalışma, yöresel kültürü yaşayan ebeveynlerin çocuklarının yaş, davranış iletişim bağlamına ilişkin olarak kullandıkları iletişim teknik ve stillerine odaklandığı için, öğretmenlerin bu söylem analizi sayesinde öğrencileriyle olan etkileşimlerini yenilemelerini hızlandırmalarına ve onlarla iletişimlerini geliştirmeye yardımcı olacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Söz eylem, Reddetme, Övgü, Yerel kültür, Kars İli, Öğretmen eğitimi

Abstract

Sociolinguistic studies indicate social factors, linguistic relations and social changes. Today, most of the studies on speech acts have focused on gender, styles, slang uses and standard and dialectic uses. However, in Turkish context, a limited number of studies have examined the social semantic changes related to context and meaning. In this study, a corpus was created by examining frequently used speech acts of refusals and compliment strategies that are used in communication with school children in an eastern city in Turkey. Data were obtained from 145 parents who have a child that attends either primary or secondary school and who live in the villages where local authentic culture is intense. They took 13 discourse completion tasks. The tasks include complement and refusal situations in the communication between parents and their school children under different situations. A coding and classifying approach was used to analyze the data. The findings showed that parents employ several direct and indirect speech acts of refusal strategies on varying degree of politeness. Further, they also use several different complementation strategies in different situations. It is anticipated that this study might be a guide for the teacher-parent-student orientation for primary school teachers who work in that region. The recognition of the styles used in the communication among mother-father-child in a rural region in Turkey might eliminate potential prejudices and misunderstandings. Thus, findings of the study may allow primary school teachers form real meanings in their parent-student-teacher perception styles. Furthermore, as this study focuses on communication techniques/styles that parents living with local culture direct to their children according to age, behavior and the context of interaction, teachers

can facilitate from the discourse analysis to refine their interactions with students and to improve communication with them.

Keywords: *Speech acts, Refusals, Compliments, Local Culture, Kars Province, Teacher Training*

AMAÇ VE KAPSAM

Birçok yönden edim bilim "dolaylı" anlam çalışmasıdır ya da ima edilen şeyi gerçekten yazılmadan ya da söylenmeden nasıl anlayabildiğimizdir. Bu hadisenin gerçekleşmesi ise konuşmacıların iletişim kurmaya çalıştıklarında paylaştıkları ortak varsayımlar ve beklentilere bağlıdır². Söz eylem kuramı temelde insanların dille ne yaptığı ve dilin işlevleri ile ilgilendiği için edim bilimin ya da söylem çözümlemesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Son yıllarda araştırmacılar farklı dil ve kültürlerde söz eylem stratejilerini incelemişlerdir. İletişimimizin önemli bir kısmını bu söz eylemler oluşturur ve pragmatik bir yönelim benimseyen sosyal teorisyenler iletişimi sosyal yaşamı oluşturan bir araç olarak tanımlar³. Söz eylem bir şey isteme, bir şey hakkında şikâyet etme, reddetme gibi dil aracılığıyla gerçekleştirilen bir eylemdir⁴. Konuşmacının ağzından çıkan bir sözle uygulanan eylemler olarak da tanımlanabilirler⁵. Grice' a göre konuşmacılar arasındaki iletişim, işbirliği ilkesi ve onunla alakalı dört temel kural tarafından düzenlenir. İşbirliği ilkesine göre konuşmacı konuşmasını amacı ve yönü doğrultusunda, olması gereken zamanda ve gerektiği kadar yapmalıdır. İşbirliği ilkesi nicelik, nitelik, bağıntı ve açıklık öğelerini içerir. Yani konuşma yeterince bilgilendirici, gerçeğe uygun, konuyla bağlantılı ve açık olmalıdır⁶.

Edim bilimde 'yüz' ifadesi bireyin halk önünde sahip olduğu imajı yansıtır ve bu bireyin sahip olduğu ve herkes tarafından tanınmasını istediği duygusal ve sosyal kişilik algısıdır⁷. Yule nezaketi bir başkasının yüzüne duyarlık ve farkındalık gösterme olarak tanımlar⁸. Söz eylem teorisi

² YULE, G. 2014: **The Study of Language**. Cambridge University Press, s.126.

³ TURNBULL, W.-SAXTON, K. L. 1997: **“Modal Expressions as Facework in Refusals to Comply with Requests: I Think I Should Say ‘No’Right Now”**. Journal of Pragmatics, 27(2), 145-181.

⁴ AL-KAHTANİ, S. A. W. 2005: **“Refusal Realizations in Three Different Cultures: A Speech Act Theoretically-Based Cross-Cultural Study”**. Journal of King Saud University, 18, 35-57.

⁵ YULE, G. 2014: 131

⁶ DOĞAN, G. 1990: **Bir Edimbilim Kuramı Olarak Bağıntı**. Dilbilim Araştırmaları, Hitit Yayınevi, 63-75.

⁷ YULE, G. 2014: 132.

⁸ YULE, G. 2014: 132.

çoğunlukla dilbilimsel nezaket konusu üstüne yoğunlaşmıştır, çünkü herhangi bir söz eylemin gerçekleştirilmesi büyük oranda konuşmacının Brown ve Lewinson'ın (1978) süper stratejiler (doğrudan, olumlu nezaket, olumsuz nezaket, dolaylı) olarak adlandırdığı bir havuzdan yaptığı seçimlere bağlıdır⁹. Kültürler arası alanda yapılan çok sayıda çalışma farklı kültürel grupların söz eylemleri uygularken birbirlerinden oldukça farklı pragmatik normlar izlediklerini göstermiştir¹⁰.

Reddetme Stratejileri

Günlük hayatımızda oldukça sık kullanılan söz eylemlerden olan reddetme toplum dilbilim ve pragmatik çalışmalarda ancak son zamanlarda önem kazanmıştır¹¹. Reddetme söylemleri konuşmacı bir davet ya da ricaya doğrudan ya da dolaylı olarak "hayır" yanıtını verdiğinde gerçekleşir¹². Reddetme evrensel bir söz eylem olmasına rağmen muhataplar tarafından öneri, teklif, davet ve ricaları geri çevirmek için kullanılan stratejiler dile ve kültüre göre değişiklik göstermektedir¹³. Alan yazında da reddetme stratejileri üzerine yapılan pek çok çalışma bu söylemlerin kültürden kültüre değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Ancak farklı durumlarda başvurulan bu reddetme stratejileri açıklık, dolaylılık ve uygunluk seviyelerine göre de değişiklik göstermektedirler¹⁴. Ayrıca bu söz eylemler konuşmacıların yakınlık düzeylerine göre de değişiklik göstermektedirler¹⁵.

Literatürde iki tür reddetme stratejisinden söz edilir; gerçek reddetme söylemleri ve ritüel ya da göstermelik reddetme söylemleri. Gerçek reddetme söylemleri hemen hemen her dil ve kültürde uygulanırken,

⁹ LORENZO-DUS, N. 2001: "Compliment Responses among British and Spanish University Students: A Contrastive Study". *Journal of pragmatics*, 33(1), 109.

¹⁰ BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990: **Pragmatic Transfer in ESL Refusals**. *Developing communicative competence in a second language*, ed. by Robin C. Scarcella, Elaine S. Andersen, and Stephen D. Krashen, 55-74; SHISHAVAN, H. B.-SHARIFIAN, F. 2016: "The Refusal Speech Act in a Cross-Cultural Perspective: A study of Iranian English-Language Learners and Anglo-Australian Speakers". *Language & Communication*, 47, 75-88.

¹¹ ALİAKBARI, M.-CHANGİZİ, M. 2012: "On the Realization of Refusal Strategies by Persian and Kurdish Speakers". *International Journal of Intercultural Relations*, 36(5), 659-668.

¹² AL-ERYANI, A. A. 2007: "Refusal Strategies by Yemeni EFL Learners". *The Asian EFL Journal*, 9(2), 19-34.

¹³ ALİAKBARI, M.-CHANGİZİ, M. 2012

¹⁴ ALİAKBARI, M.-CHANGİZİ, M. 2012

¹⁵ BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990

ritüel/göstermelik reddetme söylemleri sadece birkaç dilde uygulanır¹⁶. Gerçek reddetme ifadeleri konuşmacının önerilen eyleme yönelik gerçek reddetme niyetini yansıtırken, ritüel/göstermelik reddetme söylemleri konuşmacıya karşı duyarlılık gösterme amacıyla yapılan ve gerçek olmayan reddetme stratejileridir¹⁷.

Reddetme gerçekleştirilmesi karmaşık bir eylemdir ve başarılı bir şekilde uygulanması için yüksek oranda pragmatik yeterlilik gerekir¹⁸. Reddetme söylemlerinin etkinliği ise bu söylemlerin nasıl oluşturulduğuna bağlıdır¹⁹. Beebe ve arkadaşları (1990) reddetme stratejileri üzerine evrensel bir model öne sürmüşlerdir²⁰. Bu model üç ana bölümden oluşmaktadır; doğrudan reddetme, dolaylı reddetme ve reddetmeye yardımcı öğeler kullanma. Doğrudan reddetmede konuşmacı onaylamadığını olumsuz ifadelerle belirtir, "reddediyorum", "hayır" ya da "yapamam" gibi. Dolaylı reddetmede ise konuşmacı dolaylı ifadeler kullanır, üzgünlük, mazeret, alternatif önerme, şart koşma, gelecekte yapma sözü gibi. Reddetmeye yardımcı öğeler kullanma ise olumlu his ve düşünce, onaylama, empati kurma, minnet ve şükran duyma gibi ifadeler içerir.

Övgü Stratejileri

Reddetme söylemlerine benzer şekilde övme söylemleri de günlük hayatta oldukça sık kullanılırlar ve bu söylemler de kültürden kültüre farklılık gösterirler²¹. Holmes (1988) övgü söylemlerini konuşmacının karşısındaki bireyin sahip olduğu bir şeye, karakteristik özelliğine ya da becerisine yönelik yapılan ve dinleyici tarafından olumlu karşılanan ifadeler olarak tanımlar²². Övgü sosyo-kültürel bağlamda önemli bir konuşma eylemi olarak kabul edilmektedir²³. Holmes'a (1988) göre övgüler olumlu etkileri olan konuşma eylemleridir, en belirgin işlevleri ise olumlu yüz etkisi

¹⁶ SHISHAVAN, H. B.-SHARİFİAN, F. 2016.

¹⁷ SHISHAVAN, H. B.-SHARİFİAN, F. 2016.

¹⁸ BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990.

¹⁹ PATRICK, V. M.-HAGTVEDT, H. 2012: **“I don't” versus “I can't”: When Empowered Refusal Motivates Goal-Directed Behavior**. *Journal of Consumer Research*, 39(2), 371-381.

²⁰ BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990.

²¹ GASS, S., & NEU, J. (Eds.). 2006: **Speech Acts across Cultures: Challenges to Communication in a Second Language (Vol. 11)**. Walter de Gruyter, s.8.

²² HOLMES, J. 1988: **“Compliments and Compliment Responses in New Zealand”**. *Anthropological Linguistics*, 2(4), 485-508.

²³ TANG, C. H.-ZHANG, G. Q. 2009: **“A Contrastive Study of Compliment Responses among Australian English and Mandarin Chinese Speakers”**. *Journal of Pragmatics*, 41(2), 325-345.

bırakmaya özen göstererek ve insanlar arasındaki dayanışmayı sağlamlaştırarak ya da artırarak sosyal çarkların kolay bir şekilde dönmesini sağlamaktır²⁴. Ancak, olumlu etki bırakmaya çalışılırken kurulan övgü söylemleri olumsuz bir söylem olarak da algılanabilirler²⁵. Övgü stratejileri yüzü tehdit eden eylemler olarak algılanabilirler, çünkü yerme gibi övme de kişinin muhatabı hakkındaki değerlendirmelerini yansıtır ve bu değerlendirme karşısındaki bireyin olumsuz yüzüne bir saldırı teşkil edebilir²⁶. Eğer konuşmacılar birbirlerinin konuşma kurallarını yeterince iyi bilmiyorsa, bir övgüye karşılık verilen cevaplar çatışabilir, söylem eylemlerdeki bu çatışmalar konuşmacıların birbirlerinin sosyo-dilbilimsel iletişimlerini yanlış anlamalarından kaynaklanmaktadır²⁷. Olumsuz nezaket yönelimi olan toplumlar anlaşmazlıkları önlemeye büyük bir gayret gösterirken pozitif nezaket yönelimi olan kültürler anlaşmazlıkları etkileşimsel olarak yersiz bulmazlar²⁸. Örneğin, Liao ve Breshanan (1996) Çinlilerin aile bireylerini reddetmede güçlük çektiğini, benzer şekilde Amerikalıların da aile bireylerini reddetmede zorlandığını gözlemlemişlerdir²⁹.

Her bireyin çocukluğunun ilk yılları birey üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler bırakır. Bu yüzden çocukların ebeveynleriyle kurdukları etkileşim gelişimlerinin temelini oluşturur³⁰. Ebeveynlerin çocuklarını reddetme ve övme davranışlarını tespit etmek, bu gibi davranışların çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. Çocuklarla etkili iletişim kurma beceri, düşünce ve pratik gerektirir³¹. Yapılan alan yazın taraması sonucunda Türkiye ölçeğinde sınırlı sayıdaki çalışmaların anlam ve bağlam ilişkisi içerisinde sosyal anlamsal değişimleri incelediği görülmüştür. Ancak, daha dar bir kapsamda pedagojik bir yaklaşımla yetişkinlerin bebek/çocuk iletişimini inceleyen herhangi bir

²⁴ HOLMES, J. 1988.

²⁵ TANG, C. H.-ZHANG, G. Q. 2009

²⁶ LORENZO-DUS, N. 2001

²⁷ TANG, C. H.-ZHANG, G. Q. 2009

²⁸ LORENZO-DUS, N. 2001

²⁹ LIAO, C. C.-BRESNAHAN, M. I. 1996: "A Contrastive Pragmatic Study on American English and Mandarin Refusal Strategies". Language sciences, 18(3), 703-727.

³⁰ ERKAN, S.-TORAN, M. 2004: "A Study on the Acceptance and Rejection Behaviors of Mothers from Lower Socio-Economic Levels". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 91-97.

³¹ DEERING, C. G.-CODY, D. J. 2002: "CE Credit: Communicating with Children and Adolescents". The American Journal of Nursing, 102(3), 34-42.

çalışma bulunamamıştır. Bu çalışma sonraki dilbilim çalışmaları için bir rehber niteliği taşıyacaktır. Bu çalışma ile İlk defa Türkiye'nin Kars yöresinde anne/baba-çocuk iletişimde sık kullanılan reddetme ve övgü söz eylemlerinin farklı durumlarda hangi stratejilerle (örneğin doğrudan, dolaylı, nezaket seviyesi) gerçekleştirildiği tespit edilecektir. Bu çalışmanın ilgili bölgede görev yapan ve farklı sosyal gruplardan gelen öğretmenlere kültürel adaptasyonları için bir rehber oluşturması öngörülmektedir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Örnekleme

Bu çalışmanın verileri Türkiye'nin Kars yöresinde yerel otantik kültürün yoğun yaşandığı köylerde yaşayan ve çocukları ilk ve ortaokul düzeyinde olan 145 velinin gönüllü katılımıyla elde edilmiştir. Çalışmanın örnekleme için amaçsal seçkili örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın verileri ebeveynlere uygulanan 12 durumdan oluşan yazılı bir söylem tamamlama testi ve birebir görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. İlgili söylem tamamlama testi araştırmacıların kendileri tarafından oluşturularak ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinde reddetme (6 adet) ve övme (6 adet) biçimleri incelenmiştir. Söylem tamamlama testi için durumlar ilgili alan yazın taraması yapılarak ve velilerle ön görüşmeler yapılarak belirlenmiştir. On iki adet durum sırasıyla şu şekildedir:

1) Oğlunuzun/kızınızın sınıf öğretmeni size bir liste verdi ve listede yazılı olan kırtasiye malzemelerini almanızı istedi. Siz de çocuğunuzla birlikte bir kırtasiyeye gittiniz. Paranız sınırlı olduğu için sadece listede yazılı olan malzemeleri almak istiyorsunuz. Ancak çocuğunuz pahalı olan bir okul çantasını almanız için size ısrar ediyor. Bu durumda ona nasıl bir cevap verirsiniz? (Reddetme),

2) Oğlunuz/kızınız beraber ders çalışmak için geceyi bir arkadaşının evinde geçirmek istiyor. Ancak çocuğunuzun arkadaşını ve onun ailesini tanımadığınız için izin vermek istemiyorsunuz. Bu durumda ona nasıl bir cevap verirsiniz? (Reddetme),

3) Çocuğunuzla birlikte bir markettesiniz. Kasaya geldiğinizde çocuğunuzun elinde bir sürü çikolata ve şeker olduğunu gördünüz. Bunları almanız için size ısrar ediyor ancak siz bu şekerlerin onun sağlığı için zararlı olduğunu düşünüyorsunuz. Bu durumda ona nasıl bir cevap verirsiniz?(Reddetme),

4) Akşam yemeklerini ailecek yemeye dikkat ediyorsunuz ancak oğlunuz/kızınız arkadaşlarıyla dışarıda oyun oynamaya gittiği için birkaç gündür yemek vaktinden sonra eve geliyor. Bu durum da sizi rahatsız ediyor. Yine bir akşam çocuğunuz dışarıda oyun oynamak için sizden izin istiyor. Onun bu isteğini reddetmek için ona ne söylediniz? (Reddetme),

5) Oğlunuz/kızınız herhangi bir dersini sevmediği için bu dersin ödevlerini sürekli annesine/babasına yaptırmak istiyor. Ancak siz onun ödevlerini kendisinin yapmasının daha doğru olacağını düşünüyorsunuz. Bu durumda onu nasıl uyarırsınız? (Reddetme),

6) Oğlunuz/kızınız herhangi bir dersini sevmediği için ilgili dersinin olduğu bir gün karnının ağrıdığını söylüyor ve okula gitmek istemiyor. Bu bahaneleri sizi rahatsız ediyor ve bunu onunla paylaşmak istiyorsunuz. Onunla nasıl bir konuşma yapardınız? (Reddetme),

7) Okul veli toplantısında oğlunuzun/kızınızın öğretmeniyle görüşünüz ve öğretmeni size çocuğunuzun düzenli olarak ders çalıştığını ve derslerinde çok başarılı olduğunu söyledi. Bu durum da sizi gururlandırdı. Eve döndüğünüzde çocuğunuzu nasıl översiniz? (Övgü),

8) Çocuğunuz Cumhuriyet Bayramı için düzenlenen törende bir şiir okudu ve çocuğunuzun performansını çok beğendiniz. Onu nasıl översiniz? (övgü),

9) Oğlunuzun/kızınızın derslerinde başarısız olduğunu öğrendikten sonra ona düzenli çalışması için bir program hazırladınız. Bir hafta sonra çocuğunuzu kontrol ettiniz ve programa uyarak düzenli ders çalıştığını ve ilerleme kaydettiğini gördünüz. Bu durum da sizi oldukça mutlu etti. Çocuğunuzunuzu nasıl översiniz? (övgü),

10) Doğum gününüzde oğlunuz/kızınız harçlıklarında biriktirdiği parayla size güzel bir hediye aldı. Çocuğunuzun böyle bir şey yapması sizi oldukça mutlu etti. Bu durumda onu nasıl översiniz? (Övgü),

11) Oğlunuzun/kızınızın karnesinin çok iyi olduğunu ve takdir belgesi aldığını gördünüz. Bu durum sizi çok gururlandırdı. Çocuğunuza ne söylersiniz? (övgü),

12) Çocuğunuz öğretmenler gününde yazdığı bir kompozisyonla katıldığı bir yarışmada dereceye girdi ve ödül aldı. Çocuğunuza ne söylersiniz? (Övgü).

Verilerin Analizi

Hem nitel hem de nicel araştırma desenine dayalı olan bu çalışmada nicel veriler tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistiklerle, nitel veri ise içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi yöntemi kullanılmakta amaç bu tür analizin verileri yakından incelemeyi ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşmayı gerektiren bir yöntem olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). 145 Veli üzerinden toplanan verilerin veri analizi 4 aşamada gerçekleşmiştir: 1) Kodlama ve geçerli madde seçimi, 2) Kategori oluşturma, 3) Güvenirlilik ve Geçerlilik, 4) İstatistiksel Analiz için SPSS programı kullanımı.

Kodlama ve Geçerli Madde Seçimi

Bu aşamada toplanan veriler incelenerek reddetme veya övgü türüne göre sıraya dizilmiştir. Konuyla ilişkisiz veya boş teslim edilen formlar elenerek her bir reddetme veya övgü stratejisi için geçerli veriler

değerlendirmeye alınmıştır.

Kategori Oluşturma

145 veliden toplanan veri içerik açısından incelenmiştir. Bunun sonucunda, Durum 1’le ilgili olarak 145 veliden alınan verilerin 48 tanesi reddetme stratejilerine uymadığı için (örn. kızarım, döverim vb. gibi) elenmiş, 97 geçerli reddetme durumu kabul edilmiştir. Yine Durum 2 ile ilgili olarak, 2 adet (geçerli 143), Durum 3 ile ilgili olarak 1adet (geçerli 144), Durum 4 ile ilgili olarak 3 adet (geçerli 142), Durum 5 ile ilgili olarak 9 adet (geçerli 136) ve Durum 6 ile ilgili olarak 10 adet (geçerli135) konuyla ilişkisiz cevap değerlendirilmeye alınmamıştır.

Yine Övgü stratejilerine uymadığı için (Örn. öperim, severim vb. gibi), Durum 7 ile ilgili olarak 26 adet (geçerli 119), Durum 8 ile ilgili olarak 5 adet (geçerli 140), Durum 9 ile ilgili olarak 20 adet (geçerli 125), Durum 10 ile ilgili olarak 24 adet (geçerli 121), Durum 11 ile ilgili olarak 16 adet (geçerli 129) ve son olarak Durum 12 ile ilgili olarak 8 adet (geçerli 137) konuyla ilişkisiz cevap değerlendirilmeye alınmamıştır.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Çalışmanın geçerliliğini sağlamak için içerik analizi yapılarak konuyla ilgisiz cevaplar çalışma dışı bırakılmıştır. Çalışmaya katılan velilerden toplanan reddetme stratejileriyle ilgili olarak tüm maddeler göz önüne alındığında toplam 796 reddetme durumu belirlenmiş bunlar her duruma göre (Durum 1-6) nezaket seviyesi (iyi, orta, düşük), yüz tehdit söz eylemi (olumlu veya olumsuz), reddetme stratejisi türü (dolaylı veya doğrudan) ve kategori durumuna bağlı olarak araştırmacılar tarafından gruplandırılmışlardır. Bu gruplandırmalar daha sonra konuyla ilgili 3 uzmanca yeniden değerlendirilmiştir. Uzmanların yaptığı gruplandırmalar ile araştırmacıların yaptığı arasında 21 tane farklılık saptanmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü “Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı x 100” kullanılmıştır. Bu durumda, “Güvenirlik = 796 / (796+21) =0.97” olarak hesaplanmıştır.

Övgü stratejileri ise (Durum 7-12), toplam geçerli 771 övgü durumu belirlenmiş ve bunların kategorileştirilmesi yine araştırmacılarca yapılmış ve yukarıda bahsedildiği gibi konuyla ilgili 3 uzmanca yeniden değerlendirilmiştir. Uzmanların yaptığı gruplandırmalar ile araştırmacıların yaptığı arasında 14 tane farklılık saptanmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman (1994)’ın güvenilirlik formülü kullanılarak “Güvenirlik = 771 / (771+14) =0.98” olarak hesaplanmıştır. Görüldüğü gibi, hem reddetme, hem de övgü stratejilerinin güvenilirliği

oldukça yüksek bulunmuştur.

Nicel İstatistiksel Analiz için SPSS Programı

Toplanan tüm veriler SPSS 20 programına aktarılmış ve 12 maddeden oluşan (6 reddetme ve 6 övgü) geçerli reddetme (toplam 796 adet) ve övgüye (toplam 771 adet) ait frekans ve yüzdelikler hesaplanarak tablolarda verilmiştir.

ANALİZ VE BULGULAR

Söylem tamamlama testi ile toplanan veriler tanımlayıcı istatistiklerle (örneğin yüzdeler ve frekans ölçümleri) analiz edilmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Durum 1: Oğlunuzun/kızınızın sınıf öğretmeni size bir liste verdi ve listede yazılı olan kırtasiye malzemelerini almanızı istedi. Siz de çocuğunuzla birlikte bir kırtasiyeye gittiniz. Paranız sınırlı olduğu için sadece listede yazılı olan malzemeleri almak istiyorsunuz. Ancak çocuğunuz pahalı olan bir okul çantasını almanız için size ısrar ediyor. Bu durumda ona nasıl bir cevap verirsiniz? (Reddetme)

Tablo 1. İsrarı reddetme

Nezaket seviyesi	YTSE*	Reddetme Stratejisi	Kategori	f	%
Yüksek	Olumsuz	Doğrudan	Para yok (Nedenini açıklayarak)	27	19,42
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Para Yok	18	12,95
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Para yok (Azarlayarak)	08	05,76
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Hayır /olmaz	06	04,32
TOPLAM				59	
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Sonra alırız (Durumu idare etme)	40	28,78
Orta düzey	Olumlu	Dolaylı	Evde var zaten	02	01,44
-	Olumlu yüz	-	Alırım	20	14,39
Yüksek	Olumlu yüz	Dolaylı	Söz veriyorum sonra alacağım	18	12,95
Toplam				38	

Not: YTSE= Yüz Tehdit Söz Eylemi

Tablo 1.'de anne/baba ve çocuk arasında geçen ısrarlı bir durumu reddetme için kullanılan ifadeler görünmektedir. Aileler durumu idare etme yolunu en çok tercih ederek “sonra alırız” ifadesiyle dolaylı olarak reddetme stratejisini kullanmışlardır. Öte yandan en az “para yok”, “hayır, olmaz”, “evde var zaten” ifadeleriyle doğrudan reddetme stratejisini kullanmışlardır. Kategori olarak ise en çok doğrudan reddetme stratejisini tercih etmişlerdir. Ayrıca doğrudan ve dolaylı reddetme stratejilerinde neredeyse eşit düzeyde hem olumlu hem olumsuz yüz söz eylem ifadelerini kullanmışlardır. Son olarak doğrudan reddetme stratejisi uygularken orta ve düşük düzey nezaket gösterirken dolaylıda orta ve yüksek düzeyde nezaket ifadelerine yüklemişlerdir.

Durum 2: Oğlunuz/kızınız beraber ders çalışmak için geceyi bir arkadaşının evinde geçirmek istiyor. Ancak çocuğunuzun arkadaşını ve onun ailesini tanımadığınız için izin vermek istemiyorsunuz. Bu durumda ona nasıl bir cevap verirsiniz? (Reddetme)

Tablo 2. İstenilen izini reddetme

Nezaket seviyesi	YTSE	Reddetme Stratejisi	Kategori	f	%
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Olmaz (Nedenini açıklayarak)	75	52,82
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Kesinlikle olmaz	35	24,65
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Olmaz (Azarlayarak)	30	21,13
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Hayır /olmaz	02	01,41
				142	100

Tablo 2' de çocukların anne ve babalarından istedikleri izinlere karşı aldıkları yanıtların kategorileri gösterilmiştir. Buradaki reddetme söz eylemleri neredeyse eşit oranda dolaylı ve doğrudan stratejiyle yapılmıştır. Benzer şekilde yine neredeyse eşit oranda olumlu ve olumsuz yüz ifadeleriyle reddetme stratejileri kullanılmıştır.

Son olarak ebeveynlerin doğrudan reddetme stratejisi uygularken düşük ve çok düşük düzey nezaket gösterdikleri ancak dolaylı ifadelerde yüksek düzeyde nezaket sergiledikleri görünmektedir.

Tablo 3. İstekleri reddetme

Nezaket seviyesi	YTSE	Reddetme Stratejisi	Kategori	f	%
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Sağlığa zararlı olmaz/alamayız	55	35,71
-	-	-	Birkaç tanesini alırım	29	18,83
Orta düzey	Olumlu	Doğrudan	Olmaz (Uyararak)	14	09,33
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Olmaz (Tehdit ederek)	08	05,19
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Olmaz (Azarlayarak)	14	09,33
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Olmaz (Sebebini Açıklayarak)	05	03,25
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Hayır /olmaz	14	09,33
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Alamayız Çok pahalı	05	03,25
Toplam				144	100

Tablo 3.'te anne/baba ve çocuk arasında geçen ısrarlı bir durumu reddetme için kullanılan ifadeler görünmektedir. Bu durumda ebeveynler daha çok dolaylı olarak reddetme ifadelerini kullanmışlardır. Benzer şekilde yine ebeveynler reddederken daha çok olumlu yüz söz eylemlerini kullanmışlardır. Son olarak ebeveynlerin doğrudan reddetme stratejisi uygularken orta düzey, düşük ve çok düşük düzey nezaket gösterdikleri ancak dolaylı ifadelerde yüksek düzeyde nezaket sergiledikleri görünmektedir.

Durum 4: Akşam yemeklerini ailecek yemeye dikkat ediyorsunuz ancak oğlunuz/kızınız arkadaşlarıyla dışarıda oyun oynamaya gittiği için birkaç gündür yemek vaktinden sonra eve geliyor. Bu durum da sizi rahatsız ediyor. Yine bir akşam çocuğunuz dışarıda oyun oynamak için sizden izin istiyor. Onun bu isteğini reddetmek için ona ne söylerdiniz?

Tablo 4. İstekleri reddetme

Nezaket Seviyesi	YTSE	Reddetme Stratejisi	Kategori	f	%
Orta düzey	Olumlu	Dolaylı	Yemeği birlikte yemeliyiz	60	42,25
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Gidemezsin (Azarlayarak)	34	23,94
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Kesinlikle gidemezsin	21	14,79
Orta düzey	Olumlu	Doğrudan	Olmaz (Sebebini Açıklayarak)	14	09,86
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Olmaz (Tehdit ederek)	04	02,82
Orta düzey	Olumlu	Doğrudan	Gidemezsin (Uyararak)	04	02,82
-	-	-	Gidebilirsin	03	02,11
Orta düzey	Olumlu	Dolaylı	Hava soğuk (hayır)	02	01,41
			Toplam	142	100

Tablo 4'te anne/baba ve çocuk arasında geçen bir durumu reddetme için kullanılan ifadeler görünmektedir. Bu durumda ebeveynler daha çok doğrudan reddetme stratejisini kullanmışlardır. Ancak reddederken çoğunlukla olumlu yüz ifadelerini tercih etmişlerdir. Ebeveynlerin başvurduğu reddetme stratejilerinden dolaylı olanlarda orta düzey nezaket gösterilirken doğrudan stratejilerde orta düzey, düşük ve çok düşük nezaket gösterildiği görünmektedir.

Durum 5: Oğlunuz/kızınız herhangi bir dersini sevmeyi için bu dersin ödevlerini sürekli annesine/babasına yaptırmak istiyor. Ancak siz onun ödevlerini kendisinin yapmasının daha doğru olacağını düşünüyorsunuz. Bu durumda onu nasıl uyarırsınız?

Tablo 5. Israrı reddetme

Nezaket seviyesi	YTSE	Reddetme stratejisi	Kategori	f	%
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Kendin yapmalısın(açıklayarak)	62	45,59
Düşük	Olumsuz	Doğrudan	Kendin yapmalısın	35	25,74
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Kendin yap (Azarlayarak)	25	18,38
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Kendin yap(Tehdit ederek)	07	05,15
Çok yüksek	Olumlu	Dolaylı	Sana yardım edeyim	07	05,15
Toplam				136	100

Tablo 5’ te anne/baba ve çocuk arasında geçen bir durumu reddetme için kullanılan ifadeler yer almaktadır. Buradaki reddetme söz eylemleri neredeyse eşit oranda dolaylı ve doğrudan stratejiler uygulanarak yapılmıştır. Benzer şekilde yine neredeyse eşit oranda olumlu ve olumsuz yüz ifadeleriyle reddetme stratejileri kullanılmıştır. Son olarak ebeveynlerin doğrudan reddetme stratejisi uygularken düşük ve çok düşük düzey nezaket gösterdikleri ancak dolaylı ifadelerde yüksek ve çok yüksek düzeyde nezaket sergiledikleri görülmektedir.

Durum 6: Oğlunuz/kızınız herhangi bir dersini sevmediği için ilgili dersinin olduğu bir gün karnının ağrdığını söylüyor ve okula gitmek istemiyor. Bu bahaneleri sizi rahatsız ediyor ve bunu onunla paylaşmak istiyorsunuz. Onunla nasıl bir konuşma yaptınız?

Tablo 6. Israrı reddetme

Nezaket seviyesi	YTSE	Reddetme Stratejisi	Kategori	f	%
Düşük	Olumsuz	Dolaylı	Rol yaptığımı biliyorum, okula git	40	29,63
Yüksek	Olumlu	Dolaylı	Dersi sevmelisin	42	31,11
Çok düşük	Olumsuz	Doğrudan	Okula git (azarlayarak)	11	08,15
Çok düşük	Olumsuz	Dolaylı	Doktora götüreyim (inanmayarak)	07	05,19
Orta	Olumlu	Dolaylı	Okulunu aksatma	22	16,30

Çok düşük	Olumsuz	Dolaylı	Okuluna git (tehdit ederek)	07	05,19
Düşük	Olumsuz	Dolaylı	Haydi okula gidiyoruz	03	02,22
-	-	-	Gitmesen de olur	03	02,22
Toplam				135	100

Tablo 6’da anne/baba ve çocuk arasında geçen bir durumu reddetme için kullanılan ifadeler yer almaktadır. Bu durumda ebeveynler daha çok dolaylı olarak reddetme stratejisini kullanmışlardır. Uygulanan dolaylı reddetme stratejilerinin çoğunluğu olumlu yüz söylem eylemleri içerirken doğrudan reddetme stratejilerinin tamamı olumsuz yüz söylem eylemleri içermektedir. Son olarak başvurulan dolaylı reddetme stratejilerinde çok düşük, düşük, orta ve yüksek düzeylerde nezaket sergilenirken doğrudan reddetme stratejilerinde çok düşük düzeyde nezaket sergilendiği görülmektedir.

Durum 7: Okul veli toplantısında oğlunuzun/kızınızın öğretmeniyle görüşünüz ve öğretmeni size çocuğunuzun düzenli olarak ders çalıştığını ve derslerinde çok başarılı olduğunu söyledi. Bu durum da sizi gururlandırdı. Eve döndüğünüzde çocuğunuzunuzu nasıl översiniz? (Övgü).

Tablo 7. Başarıyı övgü

Kategori	f	%
Aferin oğlum/kızım/yavrum	25	21,00
Seninle gurur duyuyorum	21	17,65
Sana hediye alacağım	16	13,45
Daha çok çalışmalısın	12	10,08
Aferin/aferin sana	11	09,24
Aferin oğlum/kızım hep böyle ol	10	08,40
Çalışmaya devam et	07	05,88
Çalışkan/ zeki oğlum/kızım	06	05,04
Seni çok seviyorum	06	05,04
Maşallah	03	02,52

Bak kimin çocuğu!	02	01,68
Toplam	119	100

Tablo 7’ de anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “aferin kızıma/oğluma/yavruma” ifadesini kullanırken en az “bak kimin çocuğu” ifadesini kullanmışlardır.

Durum 8: Çocuğunuz Cumhuriyet Bayramı için düzenlenen törende bir şiir okudu ve çocuğunuzun performansını çok beğendiniz. Onu nasıl översiniz?

Tablo 8. Yeteneği övgü

Kategori	f	%
Aferin kızıma/oğluma/yavruma	34	24,3
Aferin	21	15,0
Seninle gurur duyuyorum	21	15,0
Seni seviyorum	13	09,3
Tebrik ederim oğlum/kızım	13	09,3
Sana hediye alacağım	07	05,0
Maşallah/Maşallah yavruma	06	04,3
Aferin, böyle devam et	06	04,3
Benim kızım/Bana çekmiş/Aynı halası	05	03,6
Başarılarının devamını dilerim	04	02,8
Kurban olurum kızıma/oğluma	04	02,8
Aslan oğlum	02	01,4
Bravo	02	01,4
Teşekkür ederim	02	01,4
Toplam	140	100

Tablo 8’de anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını

överken çoğunlukla “aferin kızırma/oğluma/yavruma” ifadesini kullanırken en az “bravo” ifadesini kullanmışlardır.

Durum 9: Oğlunuzun/kızınızın derslerinde başarısız olduğunu öğrendikten sonra ona düzenli çalışması için bir program hazırladınız. Bir hafta sonra çocuğunuzu kontrol ettiniz ve programa uyarak düzenli ders çalıştığını ve ilerleme kaydettiğini gördünüz. Bu durum da sizi oldukça mutlu etti. Çocuğunuzu nasıl översiniz?

Tablo 9. Görev sorumluluğunu övme

Kategori	f	%
Aferin, böyle devam et	34	27,2
Aferin	19	15,2
Aferin balama/kızırma/yavruma	16	12,8
Sana hediye alacağım	14	11,2
Çalışmaya devam et	12	09,6
Daha çok çalışmalısın	11	08,8
Seninle gurur duyuyorum	05	04,0
Teşekkür ederim	05	04,0
Adam olacaksın	04	03,2
Maşallah	03	02,4
Övmem	02	01,6
Toplam	125	100

Tablo 9’da anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “aferin, böyle devam et” ifadesini kullanırken en az “maşallah” ifadesini kullanmışlardır.

Durum 10: Doğum gününüzde oğlunuz/kızınız harçlıklarında biriktirdiği parayla size güzel bir hediye aldı. Çocuğunuzun böyle bir şey yapması sizi oldukça mutlu etti. Bu durumda onu nasıl översiniz?

Tablo 10. Örnek bir davranışı övme

Kategori	f	%
Teşekkür ederim	44	36,4
Çok mutlu ettin beni	23	19,0
Seni çok seviyorum	15	12,4
Düşünceli/Fedakâr/Hayırlı oğlum/kızım	10	08,3
Teşekkür ederim, ne gerek vardı	08	06,7
Sağ ol balam/yavrum	08	06,7
Kurban olurum	05	04,1
Aferin balama/yavruma	04	03,3
Sana hediye alacağım	02	01,7
Ne gerek vardı	02	01,7
Toplam	121	100

Tablo 10’da anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “teşekkür ederim” ifadesini kullanırken en az “ne gerek vardı” ifadesini kullanmışlardır.

Durum 11: Oğlunuzun/kızınızın karnesinin çok iyi olduğunu ve takdir belgesi aldığını gördünüz. Bu durum sizi çok gururlandırdı. Çocuğunuza ne söylersiniz?

Tablo 11. Başarıyı övme

Kategori	f	%
Aferin kızıma/oğluma/yavruma	33	25,6
Sana hediye alacağım	27	20,9
Başarılarının devamını dilerim	27	20,9
Seninle gurur duyuyorum	10	07,8
Tebrik ederim	08	06,2
Aferin	07	05,4

Çalışmaya devam et	04	03,1
Aferin, hep böyle ol	04	03,1
Seni çok seviyorum	04	03,1
Maşallah	03	02,3
Teşekkür ederim	02	01,6
Toplam	129	100

Tablo 11’de anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “aferin kızıma/oğluma/yavruma” ifadesini kullanırken en az “teşekkür ederim” ifadesini kullanmışlardır.

Durum 12: Çocuğunuz öğretmenler gününde yazdığı bir kompozisyonla katıldığı bir yarışmada dereceye girdi ve ödül aldı. Çocuğunuza ne söylersiniz?

Tablo 12. Yeteneği övme

Kategori	f	%
Aferin balama/kızıma/oğluma	31	22,6
Tebrik ederim	23	16,8
Seninle gurur duyuyorum	19	13,8
Aferin	17	12,4
Hep böyle ol/böyle devam et	13	09,5
Aferin, hep böyle ol	07	05,1
Başarılarının devamını dilerim	05	03,4
Seni çok seviyorum	05	03,4
Maşallah	05	03,4
Çok gururlandım	04	02,9
Helal olsun	04	02,9
Sana hediye alacağım	02	01,5
Kurban olurum sana	02	01,5
Toplam	137	100

Tablo 12’ de anne/babanın çocuğunu övmesi gereken bir durumda verdiği cevaplar yer almaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “aferin balama/kızıma/oğluma” ifadesini kullanırken en az “sana hediye alacağım” ve “kurban olurum sana” ifadelerini kullanmışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, reddetme maddelerinden 6 tanesinden üç tanesi dolaylı, 2 tanesi neredeyse eşit düzeyde iken, yalnızca 1 tanesi doğrudan olarak tespit edilmiştir. Örneğin alışverişte pahalı bir çantada ısrar eden çocuk için Aileler durumu idare etme yolunu en çok tercih ederek “sonra alırız” ifadesiyle dolaylı olarak reddetme stratejisini kullanmışlardır. Kategori olarak ise en çok doğrudan reddetme stratejisini tercih etmişlerdir. Ayrıca doğrudan ve dolaylı reddetme stratejilerinde neredeyse eşit düzeyde hem olumlu hem olumsuz yüz söz eylem ifadelerini kullanmışlardır. Doğrudan reddetme stratejisi uygularken orta ve düşük düzey nezaket gösterirken dolaylıda orta ve yüksek düzeyde nezaket ifadelerine yüklemişlerdir. Sonuç olarak, dolaylı stratejisi kullanımının daha fazla olması Honglin (2007)’n çalışmasındaki Amerikan İngilizcesi ile paralellik gösterirken, Çincedeki durumla zıtlık göstermektedir³². Daha önce de bahsedildiği gibi reddetme gerçekleştirilmesi karmaşık bir eylemdir ve başarılı bir şekilde uygulanması için yüksek oranda pragmatik yeterlilik gerekir³³. Reddetme söylemlerinin etkinliği ise bu söylemlerin nasıl oluşturulduğuna bağlıdır³⁴.

Honglin (2007) Amerikan İngilizcesi ve Çincedeki reddetme eylemleri arasındaki farklar üzerine yaptığı çalışmada, Çinde ebeveynlerin ailede üstün bir otoritesi olduğu için çocuklarını doğrudan reddettiğini ancak Amerika’da ebeveyn ve çocukların eşit görüldüğü bir kültür yapısı olduğu için ebeveynlerin çocuklarını daha çok dolaylı olarak reddettiğini saptamıştır³⁵.

Takahashi ve Beebe (1986), Amerikan ve Japon reddetme stratejilerini karşılaştırmış ve Japonların reddederken Amerikalılara nazaran daha çok özür dileme ve mazeret öne sürme ifadelerini tercih ettiklerini

³² HONGLIN, L. 2007: “A Comparative Study of Refusal Speech Acts in Chinese and American English”. Canadian Social Science, 3(4), 64-67.

³³ BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990.

³⁴ PATRICK, V. M.-HAGTVEDT, H. 2012.

³⁵ HONGLIN, L. 2007

saptamışlardır³⁶. O'Dougherty, Story ve Stang (2006) çocuklarıyla birlikte alışveriş yapan ebeveynlerin çocuklarının isteklerini reddetme stratejilerini incelemiştir. Çocukların istekleri çoğunlukla çikolata ve şeker gibi ürünlere yönelik olduğu için ebeveynlerin yarısının çocuklarını uygun bir dil kullanarak ve açıklama yaparak reddettiği gözlemlenirken, diğer yarısının çocuklarını reddederken onlara bağırdığı gözlemlenmiştir³⁷.

Bu çalışmada ayrıca ebeveynler çocuklarını överken çoğunlukla “aferin kızına/oğluma/yavruma” ifadesini kullandıkları tespit edilmiştir. Övgü sözcükleri genellikle kısa olarak kullanılmıştır. Bu durum Manes ve Wolfson (1981)'in yaptığı çalışmadaki Amerikalıların övgüleriyle paralellik göstermektedir³⁸.

Nelson, El Bakary ve Al-Batal (2002) övme stratejileri üzerine yaptıkları çalışmalarında 20 Amerikalı ve 20 Mısırlı üniversite öğrencisinin verilen durumlara göre kullandıkları övme söylemlerini karşılaştırmışlardır. Röportaj yoluyla elde edilen veriler doğrultusunda Amerikalıların överken Mısırlılara nazaran daha kısa cümleler kullandığı ve Mısırlı öğrencilerin Amerikalılara oranla daha çok benzetme ve mecaz kullandıkları saptanmıştır³⁹. Bir başka çalışmada Manes ve Wolfson (1981) övgünün daha çok aynı yaşta ve eşit statüden bireylerce karşılıklı olarak yapıldığını saptamışlardır. Ayrıca statü ya da yaş olarak daha üstün olan bireylerin kendilerinden alt seviyedeki bireylerin görünüşünden ziyade kabiliyetini övdükleri belirlenmiştir⁴⁰.

Geleceğe İlişkin Öngörülen Katkılar

Bu çalışmayla ilk defa Kars yöresinde anne/baba-çocuk iletişimde sık kullanılan reddetme ve övgü söz eylem stratejileri tespit edilmiştir.

³⁶ TAKAHASHI, T.-BEEBE, L. M. 1986: “**Transfer and Pragmatic Competence in Second Language Acquisition**”. In International TESOL convention Anaheim, California.

³⁷ O'DOUGHERTY, M.-STORY, M.-STANG, J. 2006: “**Observations of Parent-Child Co-Shoppers in Supermarkets: Children's Involvement in Food Selections, Parental Yielding, and Refusal Strategies**”. Journal of Nutrition Education and Behavior, 38(3), 183-188.

³⁸ MANES, J.-WOLFSON, N. 1981: “**The Compliment Formula**”. Conversational routine: Explorations in standardized communication situations and prepatterned speech, 115-132

³⁹ NELSON, G. L.-AL BATAL, M.-EL BAKARY, W. 2002: “**Directness vs. Indirectness: Egyptian Arabic and US English Communication Style**”. International Journal of Intercultural Relations, 26(1), 39-57.

⁴⁰ MANES, J.-WOLFSON, N. 1981.

Sonraki çalışmalar, bu yörede görev yapan ve farklı sosyal gruptan olan anaokulu ve ilkököl öğretmenlerinin veli-öğrenci-öğretmen iletişiminde algı biçimlerinde gerçek anlamların oluşmasını ve “sosyal ve psikolojik mesafenin”⁴¹ azalması destekleyerek iletişim önyargılarını ve yanlış anlaşılımları kaldırmada katkı sağlayacak bir rehber oluşturabilir.

KAYNAKLAR

- AL-ERYANI, A. A. 2007: “**Refusal Strategies by Yemeni EFL Learners**”. The Asian EFL Journal, 9(2), 19-34.
- ALİAKBARI, M.-CHANGİZİ, M. 2012: “**On the Realization of Refusal Strategies by Persian and Kurdish Speakers**”. International Journal of Intercultural Relations, 36(5), 659-668.
- AL-KAHTANI, S. A. W. 2005: “**Refusal Realizations in Three Different Cultures: A Speech Act Theoretically-Based Cross-Cultural Study**”. Journal of King Saud University, 18, 35-57.
- BEEBE, L. M.-TAKAHASHI, T.-ULISS-WELTZ, R. 1990: **Pragmatic Transfer in ESL Refusals**. Developing communicative competence in a second language, ed. by Robin C. Scarcella, Elaine S. Andersen, and Stephen D. Krashen, 55-74.
- DEERING, C. G.-CODY, D. J. 2002: “**CE Credit: Communicating with Children and Adolescents**”. The American Journal of Nursing, 102(3), 34-42.
- DOĞAN, G. 1990: **Bir Edimbilim Kuramı Olarak Bağntı**. Dilbilim Araştırmaları, Hitit Yayınevi, 63-75.
- ELLIS, R. 1997: **Second Language Acquisition**. Oxford: Oxford university Press.
- ERKAN, S.-TORAN, M. 2004: “**A Study on the Acceptance and Rejection Behaviors of Mothers from Lower Socio-Economic Levels**”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 91-97.
- GASS, S.-NEU, J. (Eds.). 2006: **Speech Acts across Cultures: Challenges to Communication in a Second Language (Vol. 11)**. Walter de Gruyter.
- HOLMES, J. 1988: “**Compliments and Compliment Responses in New Zealand**”. Anthropological Linguistics, 2(4), 485-508.
- HONGLIN, L. 2007: “**A Comparative Study of Refusal Speech Acts in Chinese and American English**”. Canadian Social Science, 3(4), 64-67.
- LIAO, C. C.-BRESNAHAN, M. I. 1996: “**A Contrastive Pragmatic Study on American English and Mandarin Refusal Strategies**”. Language sciences, 18(3), 703-727.
- LORENZO-DUS, N. 2001: “**Compliment Responses among British and Spanish University Students: A Contrastive Study**”. Journal of pragmatics, 33(1), 107-127.
- MANES, J.-WOLFSON, N. 1981: “**The Compliment Formula**”. Conversational routine: Explorations in standardized communication situations and

⁴¹ ELLIS, R. 1997: **Second Language Acquisition**. Oxford: Oxford university Press.

prepatterned speech, 115-132.

- NELSON, G. L.-AL BATAL, M.-EL BAKARY, W. 2002: **“Directness vs. Indirectness: Egyptian Arabic and US English Communication Style”**. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(1), 39-57.
- O'DOUGHERTY, M.-STORY, M.-STANG, J. 2006: **“Observations of Parent-Child Co-Shoppers in Supermarkets: Children's Involvement in Food Selections, Parental Yielding, and Refusal Strategies”**. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 38(3), 183-188.
- PATRICK, V. M.-HAGTVEDT, H. 2012: **““I don't” Versus “I can't”: When Empowered Refusal Motivates Goal-Directed Behavior”**. *Journal of Consumer Research*, 39(2), 371-381.
- SHISHAVAN, H. B.-SHARIFIAN, F. 2016: **“The Refusal Speech Act in a Cross-Cultural Perspective: A study of Iranian English-Language Learners and Anglo-Australian Speakers”**. *Language & Communication*, 47, 75-88.
- TAKAHASHI, T.-BEEBE, L. M. 1986: **“Transfer and Pragmatic Competence in Second Language Acquisition”**. In *International TESOL convention* Anaheim, California.
- TANG, C. H.-ZHANG, G. Q. 2009: **“A Contrastive Study of Compliment Responses among Australian English and Mandarin Chinese Speakers”**. *Journal of Pragmatics*, 41(2), 325-345.
- TURNBULL, W.-SAXTON, K. L. 1997: **“Modal Expressions as Facework in Refusals to Comply with Requests: I Think I Should Say ‘No’ Right Now”**. *Journal of Pragmatics*, 27(2), 145-181.
- YULE, G. 2014: **The Study of Language**. Cambridge University Press.